

ברש"י במלכים א' ט"ז פ"ז] שבני יהוא נתבעו על מה שהרג יהוא בני אחאב על שעבדו ע"ז מכיון שהם בעצמם עבדוה, וכמו כן הכא בזנות, ודו"ק. [וע"ע מש"כ להלן בענין זה].

מ"ט, ז'. אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל¹⁴.

פירש"י וז"ל: אין לך עניים סופרים ומלמדי חינוקות אלא משמעון כדי שיהיו נפוצים ושבתו של לוי עשאו מחזור על הגרנות לתרומות ומעשרות וכו'. עיין בחידושנו לעיל בפרשת וישלח [ל"ד פ"ה] שביארתי שאף שכודאי היה כאן עונש נגד שמעון ולוי, מכל מקום בדוקא מינה יעקב את שבטים אלו לתפקידים נעלים אלו של חינוך הבנים ושמירת תשמישי קדושה, כי רק שמעון ולוי הראו את "הקנאות" הנדרשת של "הכזונה יעשה את אחותינו", רק הם נקראו "אחי דינה" משום שמסרו נפשם עליה, וכדי להצליח במשימות כאלו מוכרחים למנות אנשים שיש בהן מדת הקנאות ומסירות נפש לה' ולתורתו, אנשים שכשרואים דבר פרוץ מיד בוער בהם קנאת ה' צבקות כאש להבה והם מתגייסים למשימה, ולכן ייעד יעקב דוקא את שמעון ולוי לעבודות אלו, ועיי"ש שביארנו הדברים.

ואמנם כשאנו מעיינים לראות אם אכן קיימו שמעון ולוי את צוואתם של אביהם הזקן, אנו רואים ששבט לוי באמת מילא את ייעודו ותפקידו בחיים, אבל לא כן שמעון. רק שבט לוי אנו מוצאים שעמד כחומה

חילק את האחריות לקיום העם בין כל השבטים, כך ששום שבט לא יכול לבוא ולטעון שחלקי הוא היותר חשוב ומבלעדו אי אפשר לנו להתקיים. ואמנם אין כל רע אם יהיו חילוקי דעות בין השבטים, כי המושג "שלום" אין כוונתו שכולם צריכים להסכים ולאחוז בשיטה אחת ובדרך אחת, אלא אדרבה מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ולכן באמת ייעד יעקב לכל אחד את חלקו ודרכו המיוחד, אבל על הצדדים במחלוקת לדעת כי לאו דוקא דרכם היא היחידה והנכונה, כי כל זמן שהם מסתמכים על סמכות הלכתית נעלה הרי יש לנו את הכלל של "אלו ואלו דברי אלקים חיים", כי כל אחד ואחד יש לו דרך מיוחדת בעבודת ה' וכפי שביארנו, והבן זה.

מ"ט, ה'. שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרתיהם גו' אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל.

הנה ממה שהקדים שהם אחים, היינו שהם בדעה אחת, משמע דהאי אחלקם היינו אחלק בין האחוה של שמעון ולוי. והנראה, דבאמת היו שניהם זוג ממש, וכדפירש"י לעיל [מ"ב פכ"ז]: ויפתח האחד את שקו הוא לוי שנשאר יחיד משמעון בן זוגו ועיי"ש. ומצינו שהמחלוקת הראשונה בין שבטו של שמעון לשבטו של לוי היתה בשעה שהרג פנחס את זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני שאז נתקיים אחלקם ביעקב, והיינו דמכיון שאז נכשל שבט זה בזנות, אז נתבע משבט זה מה שהרגו בני עיר שכם [שחטאו בזנות], וכדמצינו [עיין כהושע א' פ"ד ברש"י וברד"ק שם, וע"ע

14. נעבד מחדש מתוך הכת"י ומפי השמועה.

בצורה נגד כל אלו שקמו להפר ברית ה', אבל משמעון לא מצינו כלום בנוגע לענין זה. הטעם לזה ברור. שבט לוי היה זה שקיבל פטור מהעבודה של פרעה במשך כל שנות שעבודם, והוא היה זה שיישב ועסק בתורה. כש"קנאות" נמדדת ומוגבלת בגדרי התורה היא מצליחה, ולכן כשראו בני לוי את החילול ה' הנורא בחטא העגל מיד קנאו את קנאת ה' והרגו איש את אחיו ואיש את קרובו. וכן כשרצו בני ישראל כשהיו במדבר לחזור למצרים, היו אלו בני לוי שיצאו חוצץ נגד מזימה זו ונלחמו נגדם בשצף קצף [עיין ברש"י בפרשת פנחס כ"ו פי"ג]. בכל השנים שעברו מאז מעשה דינה ועד יציאת מצרים, הקנאות שבעדה בם לא רק שלא נס ליחה ולא פג תקפה, אלא היא הוגדרה וחוזקה על ידי עסק התורה והעיון בה.

לעומת זה, קנאותו של שמעון גם כן בערה, אבל בלי הדרכה, בלי הגבלה, בלי הנהגת התורה. מתי יצא לפועל רגש "הקנאות" שלו? בבעל פעור, כשזמרי בן סלוא התריס וקינא נגד הנהגתו התורנית של משה רבינו וכנגד מדת הצניעות ששלטה בישראל על ידי מעשה הזנות בפהרסיא עם המדינית. ולכן רק קנאותו של פנחס, משבט לוי, המודרכת ומוגבלת לפי גדרי התורה, יכלה להתקיף את זמרי ולנצחו, ועל ידי כך לעצור את הנגף המתפשט. קנאות שאינה מוגדרת לפי ההלכה אין בכחה להצליח ובסופו של דבר תטרוד את המקנא מהעולם. רק גדולי התורה שבכל דור ודור ניחנו בחוש החריף לדעת ולהחליט מתי צריכים לקנא ולמחות ומתי צריכים לשתוק. קנה המדה לזה נמסר רק לאלו שמפתח התורה נתון בידם.

דוגמא מעשית לקנאות שלא לפי הדין ניתן להביא מהשאלה הבאה: אדם שיש לו ברירה בין לישא בת ישראל שלא תשמור על טהרת המשפחה ובין לישא גויה, מה עדיף? התלמיד שלא שימש כל צרכו בודאי יאמר: הלא איסורי נדה הם בכרת, ואילו בעילת עכו"ם אינו אלא לאו בעלמא שאינו ענוש כרת, בודאי אם כן עליו לבחור בגויה. האמת היא לא כן. הרמב"ם, אף שדעתו היא שביאת שפחה אינה אלא מדרבנן, פוסק [פי"ב מאיסורי ביאה הל"ז-ח'] בזה"ל: עון זה אע"פ שאין בו מיתת בית דין אל יהי קל בעיניך אלא יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו שהבן מן הערוה בנו הוא לכל דבר ובכלל ישראל יחשב ואע"פ שהוא ממזר והבן מן הגויה אינו בנו שנאמר כי יסיר את בןך מאחרי מסיר אותו מלהיות אחרי ה' ודבר זה גורם להדבק בגוים שהבדילנו הקב"ה מהם ולשוב מאחר ה' ולמעול בו עכ"ל. ברור לפ"ז שעליו לבחור בכת ישראל אע"פ שהיא אינה שומרת טהרת המשפחה.

ואמנם מפנחס — סמל הקנאות הטהורה — אנו למדים קנאות אמיתית מה היא, דמצינו בספר יהושע (קאפיטל כ"ב) שהלך פנחס בראש משלחת מבני ישראל אל עבר הירדן לערוך מלחמה עם שבט ראובן וגד על זה שבנו מזבח בעבר הירדן, הרי שעמד הוא בראש המקנאים. אבל קודם שהתחיל להלחם עמהם נשא להם דברים ואמר שאם הם מרגישים שעבר הירדן ארץ טמאה היא אז "עברו לכם אל ארץ אחוזת ה' אשר שכן שם משכן ה' והאחזו בתוכנו", הרי שהזמין אותם לעבור אל ארץ ישראל, וזה היה בזמן שכני יוסף התלוננו אל יהושע שמקומם צר להם ואין להם מספיק נחלה

[יהושע י"ז פי"ד], וא"כ איך יקראו אותם שהם כבר מוכנים להלחם אתם שיתאכסנו ויתישבו בתוכם בה בשעה שהם עצמם דחוקים, אלא שזו היא קנאת מקנא קנאת ד', דקנאות אמיתית מחייבת שלא להתחשב עם כל הקשיים והמכשולות, ולפיכך זכה להיות אליהו, ששייב לב אכות על בנים ולב בנים על אבותם, ודו"ק.

מ"ט, ח'. יהודה אתה יודוך אחיך.

המעייין יראה שכל בני לאה זכו כל א' לפרשה פתוחה מיוחדת [מלבד שמעון ולוי שהם בפסוק א' ושניהם נכללו ביחד, וכן בכרכותיו של משה נבלע שמעון בתוך ברכת יהודה ולא זכה להתברך בפני עצמו], וכל השבטים שאחריהם כל א' יש לו פרשה סתומה, מלבד בנימין שיש לו פתוחה אבל לא ניכר סופן של הכרכות, וצ"ע בזה. ועיין מש"כ ריש פרשת בראשית בענין י' של יהודה לגבי הכלל של ביי"ה שמ"ו, ועיי"ש.

מ"ט, י'. לא יסור שבט מיהודה.

כתב הרמב"ן וז"ל: וכאשר האריכו ישראל להמליך עליהם משאר השבטים מלך אחר מלך ולא היו חוזרים אל מלכות יהודה עברו על צוואת הזקן ונענשו בהם כו' וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני כי היו חסידי עליון כו' ואעפ"כ נענשו עונש גדול וכו'. יש לתמוה, אם באמת חטאו בזה החשמונאים מדוע לא העירו להם חכמי ישראל בדור הראשון כשהיו עדיין צדיקים גמורים שאסור להם למלוך וצריכים לעשות מלך מזרע דוד, וכי גם חכמי ישראל

שבאותה תקופה לא ידעו את הדין הזה?

ונראה בביאור הדבר על פי מה שייסדתי כמה פעמים בחידושי¹⁵ והבאתי כמה ראיות לזה, כי בית שני מלכתחילה לא נועד על מנת להתקיים לעולם, כלומר, דזה היה ידוע לחכמי ישראל שהבנין הזה לא יעמוד לעולמים ולא נוסד אלא בשביל תקופת התכוננות לתקופת הגלות הארוכה שעדיין אנו סובלים ממנה, והיינו שבתקופה ההיא נכתבה התורה שבעל פה עלי ספר והותקנו גזירות וסייגי חז"ל — הכל בשביל להכניס לתקופת הגלות המרה. ומחמת שלא רצו חכמינו שיחשבו ההמון כי תקופת בית שני היא הגאולה השלמה, לכן השאירו כמה דברים בצורתם "הגלותית", לדוגמא: השפה העיקרית של העם היתה ארמית, שפת הגלות, ולא לשון הקודש, שפת ארץ ישראל; הארון הקודש לא היה מונח בקדש הקדשים בתקופה זו. ונראה שגם להקים אז מלך מבית דוד לא רצו חכמינו, כי כינון המלכות בעת ההיא היה מתפרש כאילו התקופה הזאת היא תקופת הגאולה השלמה. כדי להבליט את העובדה שטרם הגיעה השעה נמנעו חז"ל למנות מלך של ממש ממלכות בית דוד, ולכן כשראו החשמונאים שכסא המלוכה ריק לקחוהו לעצמם, וזה היה כנגד צוואת הזקן ונענשו על זה, אבל עכ"פ חכמי הדור לא היו יכולים להעיר להם כי צריך להעמיד עכשו מלך מבית דוד, ודו"ק.

ואתי שפיר לפ"ז גם מה שמצינו בספר החשמונאים [א', י"ד, כ"ז-מ"ז] שבשעה

15. עיין להלן בפרשת בא [שמות י"ב פ"ב] באריכות ובחידושים על מסכת אבות [פ"א מ"א]. רכינו האריך בענין

זה גם בחידושי לנביאים וכתובים בכמה מקומות, ודרש על ענין זה פעמים רבות בהזדמנויות שונות.